

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de erroribus Pelagianorum, de gratia, de iustificatione & merito,
de virtutibus theologicis & quatuor cardinalibus, ac de ineffabili mysterio
incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Art. II. De divisione gratiæ in operantem & cooperantem

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77177)

clarat, aliquas gratias gratis datas, ut prophetiam, & donum miraculorum non esse in hominibus permanentes, ac per modum habitus, sed dumtaxat transeuntis, & per modum coruscationis transeuntis, & motionis seu impressiois actualis.

Adverte tamen, ab hac regula excipiendum esse Christum, in quo hujusmodi gratia fuerunt per modum habitus, idque propter duo: quia scilicet ejus humanitas erat instrumentum, realiter & hypostaticè unitum divinitati; ideoque consentaneum fuit, ut quemadmodum illa conjunctio erat permanentis, & nunquam dissolvenda, sic etiam gratia gratis data, quæ hanc unionem consequeretur, essent in eo permanentes & per modum habitus. Deinde quia Christus erat præditus potestate quam vocant excellentiæ, ratione cujus imperio in omnes creaturas poteratur, & de his ad suum arbitrium disponebat, ideoque ad libitum suæ voluntatis poterat miracula patrare, & Dæmonij, morbis, & mari, ac ventis imperare, ut in Evangelio legitur. De quo scribitur in Tractatu de Incarnatione.

§. II.

Corollarium præcedentis doctrinæ.

Ex dictis intelliges, gratiam gratum facientem, & gratiam gratis datam, in aliquibus convenire, & in alijs differre: conveniunt enim primò in eo quod utraque est donum supernaturale: secundò, quia utraque datur ad spiritualem utilitatem: tertio, quia utraque est gratia Christi Redemptoris, cum detur in statu naturæ lapsæ ad æternam salutem consequendam.

Differunt autem primò ex fine: nam gratia gratum faciens per se primò refertur ad propriam sanctificationem; gratia data ad alienam: sicut quædam hominis potentia ordinatur ad perfectionem individui, ut facultas nutritiva & augmentativa; aliæ verò ad conservationem speciei, sicut potentia generativa. Dixi per se primò: quia interdum gratia gratum faciens refertur & ordinatur secundario ad utilitatem aliorum; ut patet in gratia Christi, quæ cum sit gratia capitis, secundario ordinatur ad profectum & sanctificationem aliorum hominum; gratia etiam gratis data vergit secundario in utilitatem habentis, cum subiectum in quo est ornet & perficiat, & si benè illà utatur, vitam æternam mereatur.

Secundò differunt in hoc quod gratia gratum faciens propria est iustorum, non quidem quoad singulas sui partes, sed collectivè, & quoad præcipuam sui partem, quæ est gratia formaliter sanctificans, & mortale peccatum ab homine in quo est excludens: gratia verò gratis data, & collectivè, & quoad quamlibet sui partem, etiam perfectissimam, in homine injusto, & mortalis peccati labe inquinato, reperiri potest. Unde donum prophetiæ quod inter omnes gratias gratis datas eminet, infidelibus & paganis concessum fuit: Cayphas enim Joan. 11. propheta-vit expedire ut unus homo pro populo moreretur: & Numer. 22. Balaam, tamen ariolus & idololatra, prophetiæ donum obtinuit: Sybillæ etiam, quamvis ethniciæ, dono prophetiæ claruerunt, earumque vaticinia multum ab antiquis Patribus commendantur.

Tertio differunt, quia gratia gratum faciens est altioris ordinis & perfectionis, quam gratia gratis data, ut docet D. Thomas hic art. 5. nam

Tom. IV.

gratia gratum faciens per se nos conjungit Deo; gratia autem gratis data, solum interventu gratiæ gratum facientis: item prima est participatio divinæ naturæ, ut natura est; secunda verò solum aliquod Dei attributum, puta scientiam, vel potentiam ejus participat. Unde Apostolus 1. ad Corinth. 12. enumeratis gratijs gratis datis, subdit: *Adhuc excellentiorem viam vobis demonstrò, scilicet charitatis, de qua cap. 13. sermonem instituerat, dicens: Caritas nunquam excidit: sive prophetia evacuabuntur, sive lingua cessabunt, sive scientia destruetur. Item Christus Lucæ 10. prohibet Discipulis, de miraculis per ipsos editis gaudere: In hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subicitur &c. Ne putarent (inquit Augustinus) in talibus factis maiora bona esse, quam in operibus iustitiæ, quibus æterna vita comparatur.*

Aliqui addunt quartam differentiam, nempe quòd gratia gratum faciens conferatur per modum habitus, seu qualitatis permanentis; gratia verò gratis data, per modum actus, seu motionis transeuntis. Sed hoc non verificatur universaliter; cum gratia gratum faciens (ut supra annotavimus) comprehendat auxiliæ gratiæ excitantis, quæ dantur per modum motionis & impulsus, & cum aliqua gratia gratis data concedantur per modum habitus, sive de fide, sapientia, & scientia supra diximus.

ARTICULUS II.

De divisione gratiæ in operantem & cooperantem.

Deo primò, gratiam rectè dividi in operantem & cooperantem. Conclusio est certà de fide: gratia enim operans colligitur ex illo Pauli ad Philip. 2. *Deus est qui operatur in nobis velle & perficere;* & ex illo Isaïæ 26. *Omnia opera nostra operatus es nobis Domine: cooperans verò colligitur ex illo 1. ad Corinth. 15. Non ego, sed gratia Dei mecum;* & ex illo Marci ultimo *Domino cooperante.* Utramque etiam insinuat Concilium Arausicanum can. 9. his verbis: *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum ut operemur operatur:* & similiter Augustinus lib. de gratia & lib. arbit. cap. 17. dicens: *Cooperando Deus in nobis perficit quod operando incipit, quia ipse ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* Item D. Gregorius lib. 26. Moral. cap. 11. hæc scribit: *Superna pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente quoque nostro libero arbitrio, bonum quodiam appetimus agat nobiscum.* Similia habet Anselmus in illud Pauli 1. ad Corinth 15. *Gratia Dei mecum.* Denique D. Augustinus serm. 13. de verbis Domini bellissimè observat, Deum non ædificare templum suum de lapidibus mortuis, quæ nullam habent operationem & motum sed de lapidibus vivis, quæ ita à Deo moventur & applicantur, ut ipsi se moveant, & applicent, ac Deo operanti cooperentur: *Vos (inquit) tanquam lapides vivi coadificamini in templum Dei: ducimini, sed curritis vos; ducimini, sed sequimini; movemini, sed vos movetis.*

Ratio etiam suffragatur: Deus enim per suam gratiam debet incipere omnia nostra bona opera, quod fit per gratiam operantem; & similiter debet nobiscum eadem operari, quod fit per gratiam cooperantem: Ergo datur utraque gratia

P

tia

manus in...
rebec...

tia ; & sic gratia rectè dividitur in operantem & cooperantem. Consequenter patet : Antecedens verò suadetur, tum ex impotentia & infirmitate voluntatis humanæ circa bonum ; tum etiam ex universalissima Dei causalitate, quam nulla res creata, præsertim si sit ordinè supernaturalis, subterfugere potest. Undè in Concilio Arausiano can. 20. dicitur: *Multa in homine bona sunt, quæ non facit homo: nulla verò bona facit homo; quæ non præstat Deus ut faciat homo.* Sacrilèga ergo hæc est Gentilis Philosophi vox: *Det vires Deus: det opes, animum aquam mihi esse parabo:* sicut & ista Pelagij, in Epistola ad Demetriadem: *Spirituales divitias nihil tibi præter te consistere poterit. In his ergo jure laudanda es; in his merito ceteris præferenda es, quæ nisi ex te & in te esse non possint.* Quare Pelagiani & Semipelagiani non immeritò aratoribus Ægypti comparantur: nam ut ait Seneca, *Nemo aratorum in terra Ægypti celum respicit, quia non à cælo, siderumque influxu, nec ab imbris, sed à sola Nili inundatione agrorum fecunditatem expectant; totaque illorum spes è suo flumine, veluti nucine pendula; solo, non cælo; cæno, non Deo innititur, juxta illud Poætæ:*

*Terra suis contenta bonis, non in ligamæcis,
Aut Iovis, in solo tota est fiducia Nilo.*

Non dissimiliter etiam Pelagiani, ac Semipelagiani, & quicumque vel naturæ, vel Philosophiæ, vel propriæ industriæ, aut liberi arbitrij viribus, non divinæ munificentia, nec gratiæ efficacitati, bonum virtutis, & opus salutis tribuunt, dici possunt in cælum oculos nunquam attollere, unde nobis venit auxiliunt, sed cœnosæ naturæ adhaerentes, in ea, veluti aratores Ægypti, totam fiduciam ponere. Quare de illis dicitur Isaia 30. *Va filii desertores, habentes fiduciam in umbra Ægypti sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis: Ægyptus homo, & non Deus caro & non spiritus; & Dominus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator, & ad eum præstatur auxilium, simulque omnes consumentur.*

14. Dico secundo: licet divisio gratiæ in operantem & cooperantem, magis propriè & communiter attribuat gratiæ actuali, adaptari tamen potest habituali. Ita D. Thomas hic art. 2. ubi sic ait: *Gratia dupliciter potest intelligi: uno modo divinum auxilium quo nos movet ad bene volendum & agendum; alio modo habituali donum nobis divinitus inditum: utroque autem modo gratia dicta convenienter dividitur per operantem & cooperantem; operatio enim alicuius effectus non attribuitur mobili, sed moventi. In illo ergo effectui in quo mens nostra est mota, & non movens, solus autem Deus movens, operatio Deo attribuitur, & secundum hoc dicitur gratia operans: in illo autem effectui, in quo mens nostra & movet & movetur, operatio non solum tribuitur Deo, sed etiam animæ, & secundum hoc dicitur gratia cooperans. Et infra: *Si verò accipitur gratia pro habituali dono, sic est duplex gratia effectus, sicut & cuiuslibet alterius forme: quarum primus est esse, secundus est operatio; sicut calor operatio est facere calidum, & exterior calefactio. Sic igitur habitualis gratia, in quantum animam sanat vel iustificat, sive gratiam Deo facit, dicitur gratia operans: in quantum verò est principium operis meritorij, quod ex libero arbitrio procedit (ratione habituum supernaturalium qui emanant à gratia habituali, & ad eam pertinent) dicitur cooperans. Quibus verbis aperte docet hanc divisionem posse adaptari gratiæ habituali: nam quatenus illa hominem iustifi-**

cat, seu animam Deo gratiam reddit, potest dici operans; quia hunc effectum sola ipsa gratia facit, non quidem effectivè, sed formaliter, eo modo quo albedo dicitur facere albam superficiem, ut dicit in resp. ad 1. in quantum verò est in genere causa efficientis principium & ratio operandi, & dignificandi opera meritoria, quæ à libero arbitrio fiunt, dicitur gratia cooperans seu simul cum homine operans, quia hunc effectum non sola ipsa efficit, sed cum libero arbitrio, quod respectu talis effectus, operis scilicet meritorij, non solum se habet ut motum, sed etiam ut movens & efficiens. Unde infra in proemio quaestione 113. *Considerandum est (inquit) de effectibus gratiæ, & primo de iustificatione, quæ est effectus gratiæ operantis, secundò de merito, quod est effectus gratiæ cooperantis.*

Magis tamen propriè & magis communiter (ut diximus) hæc divisio tribuitur gratiæ actuali: quia de illa loquuntur Concilia & SS. Patres supra relati: tum etiam quia illa magis propriè dicitur operari, & movere liberum arbitrium. Si autem quæras, quâ ratione talis gratia, operans & cooperans appelletur? Relictis varijs sententijs extraneorum, communi Thomistarum doctrinæ adhaerendo,

Dico tertio, gratiam actualem dici operantem, quatenus applicat intellectum aut voluntatem ad agendum; cooperantem verò, in quantum cum illis potentij ad agendum applicatis, producit actionem.

Probatur breviter: Gratia dicitur operans respectu illius effectus in quo mens nostra est mota & non movens, solus autem Deus movens; cooperans verò in ordine ad illum, in quo mens nostra & movet & movetur, ut ait D. Thomas conclusionè præcedenti relatus: Sed respectu illius effectus, qui est applicare voluntatem ad agendum, voluntas est mota & non movens, cum ad illum voluntas merè passivè se habeat, recipiendo divinam motionem, per quam ad agendum applicatur; respectu verò alterius se habet simul ut movens & mota, cum operationem & consensum voluntatis solus Deus non efficit, sed etiam ipsa voluntas; unde Augustinus de gratia, & lib. arbit. cap. 17. *Deus ut velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus, nobiscum cooperatur.* Et D. Gregorius supra relatus: *Superna pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequente quoque nostro libero arbitrio, quod iam appetimus, agat nobiscum.* Ergo gratia actualis rectè dicitur operans, quatenus applicat voluntatem ad agendum; cooperans verò, in quantum cum voluntate sic applicata, eandem producit actionem & effectum, Ex quo

E Inferes primò omnem operationem voluntatis, sive sit libera, sive necessaria, sive antecedens sive consequens iustificationem, esse à gratia operante, non quantum ad substantiam, sed quantum ad applicationem.

Probat: Illud est à gratia operante, in quo voluntas se habet ut mota tantum: Sed voluntas se habet tantum ut mota in omni opere suo, quantum ad hoc quod est applicari & determinari à Deo, prius naturâ quam operetur: Ergo omnis operatio voluntatis, sive libera, sive necessaria, sive antecedens, sive consequens iustificationem, est à gratia operante, quantum ad applicationem voluntatis. Unde Concilium Arausianum supra citatum, ait: *Quoties bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur operatur.*

Ubi

Ubi particula, *Quoties*, omnem operationem ad salutem hominis conducentem significat.

17. Interes secundò, contra Cajetanum, & alios, non solum actus qui sunt circa media, sed etiam eos qui versantur circa finem, si sint liberi (cujusmodi fuit prima operatio Angeli) à esse gratiæ cooperante, in quo voluntas non se habet solum ut mota, sed etiam seipsam movere & determinat: Atqui voluntas seipsam determinat in omni actu libero, & virtualiter saltem se movet, ut in Tractatu de actibus humanis, agendo de intentione finis, fuse declaravimus: Ergo omnis actus liber voluntatis, etiam si sit prima intentio finis, est à gratiæ cooperante.

18. Dices primò: D. Thomas hic art. 2. in corp. articuli ait gratiam operantem esse illam, quæ Deus movet voluntatem ad actum interiorem; cooperantem verò, quæ illam movet ad exteriorem. Sed per actum interiorem, nihil aliud intelligere potest S. Doctor, quam actum imperantem, qui est intentio finis; per exteriorem verò, nihil aliud quam actum imperatum, qui est mediocrum electio, ut plurès ex nostris Thomistis interpretantur: Ergo ex D. Thoma sola intentio finis est à gratiæ operante; sola verò mediocrum electio, vel executio, à gratiæ cooperante procedit.

19. Respondeo primò negando Minorem: nam per actum interiorem D. Thomas nihil aliud intellexit, quam ipsam internam applicationem voluntatis, per quam Deus facit nos velle & operari quæ applicatio ad omnem voluntatis operationem, sive sit libera, sive necessaria, sive antecedens, sive consequens justificationem, requiritur: nam ut ait Augustinus de dono persever. cap. 13. *Nos ergo volumus, sed Deus in nobis operatur & velle: nos ergo operamur, sed Deus in nobis operatur etiam operari pro bona voluntate &c.* Et D. Bernardus in lib. de gratiæ & lib. arbit. versus finem, dicit quod gratiæ voluntatem applicat operari, & opus explicat voluntati. Per actum verò exteriorem intellexit S. Doctor ipsam volitionem & operationem quam voluntas elicit ut mota & applicata à gratiæ: nam sicut voluntas per actum immanentem effective applicat omnes potentias ad suas operationes, & facit eas operari actus externos: ita etiam Deus per suam gratiam operantem facit voluntatem velle suum actum operari, applicando eam ad volendum & operandum.

20. Respondeo secundò: Esto quod D. Thomas per actum interiorem, primam intentionem finis, & per exteriorem, mediocrum electionem intellexerit, ut aliqui ex nostris Thomistis exponunt; dicuntamen, S. Doctorem illòs actus non adduxisse, quasi adæquate & universaliter explicare voluisset in ordine ad quos actus gratiæ operantis & cooperantis diceretur, sed tantum ut exemplum proferret in quo res clarius eluceret, cum enim antea præmiserit illam esse gratiam operantem, respectu cuius voluntas se habet ut mota, & Deus ut movens; cooperantem verò illam dici, respectu cuius voluntas non solum movetur à Deo, sed etiam seipsam movere; quia in actu interiori, qui est prima intentio finis, magis apparet quomodo mens nostra sit mota à solo Deo; & in actu exteriori, qui est electio, quomodo sit simul movens & mota, ideo D. Thomas ut explicaret quod universaliter antea docuerat, actum interiorem & exteriorem in exemplum adduxit. Idem dicendum est, si asseratur D. Thomam per

Tom. IV.

A actum internum intellexisse quemcumque actum immanentem voluntatis, & per externum, intellexisse actum dicitum ab alijs potentijs ut alij interpretantur.

Dices secundò: Ille tantum actus est à gratiæ cooperante, in quo voluntas se movet: Sed voluntas non se movet in prima intentione finis, etiam si sit libera, cuiusmodi fuit prima operatio Angeli: Ergo prima intentio finis etiam si sit libera, non est à gratiæ cooperante. Minor probatur: Movere se, est ex uno actu procedere ad alium: Sed voluntas in prima intentione finis, etiam si sit libera, non procedit de uno actu ad alium: Ergo non se movet.

B Respondeo distinguendo Majorem: in quo voluntas se movet, formaliter, aut virtualiter, concedo Majorem: formaliter solum, nego Majorem. Voluntas autem in prima intentione finis, si sit libera, movet se virtualiter, quia vult se velle & intendere finem; atque ita ex uno actu virtuali, procedit ad alium, ut in Tractatu de actibus humanis explicari solet.

ARTICULUS III.

Tres alia divisiones gratiæ breviter exponuntur.

21. PRIMUM dñum gratiæ quod Deus homini confert, vel in ordine ad ejus sanctificationem, vel in ordine ad aliquod opus pietatis, de quo prius nihil cogitabat, varijs solet nominibus insigniri, ob diversa munia quæ exercet, & ob varios quos in nobis operatur effectus. In primis enim dicitur gratiæ preveniens, quia prevenit omnem nostram deliberationem, & bonum liberi arbitrii usum seu consensum, prædicitate temporis, vel naturæ, juxta illud Psalmi 58. *Miseri cordia ejus preveniunt me, & illud 1. Joan. 4. Ipse prior dilexit nos. Quare Augustinus sic Deum describit: Deus est, quem nemo diligit, nisi prevenit; quem nemo amittit, nisi deceptus; quem nemo possidet nisi beatus.* Et Bernardus de gratiæ & lib. arbit. sic ait: *Sane ipsi nos preveniunt, nequamquam possumus, qui enim bonum neminem invenit, neminem salvat, quem non prevenit.* Et lib. de diligendo Deo, ipsum alloquens, dicit: *Hoc valde mirum, quod nemo te querere valet, nisi qui prius invenit: vis igitur inveniri ut quæris, quæri ut inveniaris; potes enim quæri & inveniri, sed non preveniri.* Unde homil. 3. super Missus est, hæc verba Angeli ad B. Virginiem, *Dominus tecum, expendens: Valde mirandum est (inquit) quomodo qui Angelum miserat ad Virginem, ab Angelo inventus est esse cum Virgine: utane celerior Angelo fuit Deus, ut festinantem nuntium celerior ipse perveniret ad terras? Nec mirum, cujus nomen accelera, festina, omnibus mobilibus mobilior est sapientia, velociter currit sermo ejus. Victus ex Archangelo, qui misit te, præcessit te.*

22. Secundo eadem gratiæ appellatur excitans, quia peccatorem vel justum a bono opere cessantem, tanquam sopore quodam depressum, à somno vel peccati, vel negligentia bonorum operum excitat, juxta illud Apocal. 3. *Ecces sto ad ostium, & pulso, & istud ad Ephes. 5. Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.*

Hanc gratiam, seu hunc gratiæ effectum, elegantè describit Augustinus in lib. Confess. ubi Deum alloquens, sic ait: *Vocasti, clamasti, rupisti*

P 11

surdi-